

De weg vanuit Lauwersoog naar het oosten voert door een soort oerlandschap van een on-Nederlandse uitgestrektheid. In werkelijkheid is dit land nog maar heel jong, het ontstond pas toen de Lauwerszee in 1969 werd afgesloten en daarmee veranderde in het Lauwersmeer. ‘Veerhusen’ wordt voor het eerst genoemd omstreeks 1500. Het dorp dat vroeger aan de Lauwerszee lag, ligt sinds de inpoldering van 1927 maar liefst vijftien kilometer landinwaarts. Vierhuizen is het eerste kerkdorp op het oude land. De kerk staat op een omheind kerkhof op de top van een wierde, verscholen tussen de huizen. Op het kerkhof liggen verschillende oude zerken met boeiende verhalende opschriften. Het bescheiden ogende kerkgebouw gaf zijn lange geschiedenis niet gemakkelijk prijs. In de Voorlopige lijst van Monumentenzorg uit 1933 staat het te boek als 19^e-eeuws. Achter de bepleistering uit 1869 gaan echter grote delen van een middeleeuwse kerk schuil, die blijkens het hoge gehalte aan tufsteen in vooral de noordmuur in de 12^e eeuw werd opgetrokken. Tijdens de restauratie in 2007 kwam een complexe bouwgeschiedenis aan het licht, met ingrepen in de middeleeuwen en daarna. Zo lijkt het gebouw overwelfd te zijn geweest en was het koor waarschijnlijk afgesloten met een halfronde apsis. Aan de noordkant van het schip kwam een oude tegelvloer tevoorschijn die mogelijk uit de middeleeuwen dateert. Een ingrijpende verbouwing vond plaats in 1640; de rondboogvensters werden vergroot. Oorspronkelijk had de kerk een losstaande toren, die voor schippers eeuwenlang als baken diende en die in 1769 gebruikt is als richtpunt om de grens tussen Friesland en Groningen vast te stellen (later kwam deze verder naar het westen te liggen). In 1839 werd deze afgebroken en vervangen door de huidige ingebouwde westtoren. De klok uit 1630 ging daarbij mee. Op de top van de naaldspits prijkt een leeuw als windvaan, een verwijzing naar de borgbewoners en collatoren, telgen uit het geslacht Lewe. Met de bepleistering van de buitenmuren in een blokpatroon in 1869, slaagde men erin om van een uiterst heterogeen geheel toch een nieuwe eenheid te smeden.

Interieur

Het interieur heeft een typisch 19^e-eeuwse indeling, met de preekstoel voor de oostwand. Wat bij binnenkomst meteen in het oog springt, is de terrazzovloer in het middenpad uit 1911, met een mozaïekrandje rondom als versiering. Deze vloertechniek was begin 20^e eeuw populair en werd in de stad Groningen ook toegepast in 1896 in de hal van het hoofdstation. Op het koor kwamen siertegels. De preekstoel dateert uit midden 17^e eeuw en hing oorspronkelijk aan de zuidwand. De kuip is uitgevoerd in renaissancestijl, met architectonisch vormgegeven boogpanelen en vrouwelijke halffiguren op de hoeken. De laatsten verbeelden een aantal deugden: Geloof (kruis en bijbel), Hoop (anker), Liefde (vrouw met kind), Gerechtigheid (zwaard en weegschaal) en Standvastigheid (zuil). Onder de lessenaar prijkt het familiewapen van de Lewes. Aan weerszijden van de preekstoel staat een statige bank voor de kerkelijke ambtsdragers met knoppen op de hoeken. Curieus is het koperen doopbekken uit 1824 op een smeedijzeren voet. Het eenklaviers orgel werd in 1892 gebouwd door de fa. P. van Oeckelen & Zn en verkeert nog in geheel oorspronkelijke staat. Bij deze gelegenheid werd de vlakke zoldering vervangen door het huidige stucgewelf.

Restauratie

Vijf jaar na de overdracht aan de Stichting Oude Groninger Kerken in 2002 is de kerk grondig naar zijn 19^e-eeuwse staat gerestaureerd met bijna een miljoen euro aan prijzengeld afkomstig van de BankGiro Loterij. Ook daarbij kon de bouwhistorische puzzel van de Vierhuister kerk, die haar historische geheimen zo goed weet te verbergen, niet geheel worden opgelost.

© Gebaseerd op tekst van Justin Kroese (ODE: 50-jarig jubileum van SOGK 2019), aangevuld met informatie van Peter Hoffer.

SOGK ©2021, herziene versie